

ПЕРЕВІРКА ДІЄВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

А. В. Токарєва, аспірант

У статті узагальнено результати перевірки дієвості запропонованих педагогічних умов формування міжкультурної компетентності у студентів економічних спеціальностей. Доведено ефективність застосування запропонованих педагогічних умов у процесі підготовки студентів до міжкультурної взаємодії. Реалізація визначених педагогічних умов суттєво вплинула на розвиток когнітивного, процесуального, афективного та особистісного компонентів міжкультурної компетентності. Отримані в результаті педагогічного експерименту дані свідчать про позитивний результат цілеспрямованого формування міжкультурної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Міжкультурна компетентність, педагогічні умови, медіаграмотність, інтерактивні засоби навчання, інтегроване навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наявні в Україні суспільно-політичні й економічні зміни, пов'язані з переходом до інформаційного суспільства, процеси демократизації і гуманізації зумовлюють оновлення змісту, засобів і методів навчання, вимагають від системи освіти запровадження нових педагогічних технологій, забезпечення студентів можливостями опанування всією скарбницею національної і загальнолюдської культури. Сучасний попит на висококваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістів веде до усвідомлення необхідності оволодіння умінням швидко отримувати професійно-спрямовану інформацію, вміти організувати її ефективний пошук та відбір, розуміти закономірності сучасних інформаційних процесів, оцінювати їх вірогідність і повноту. Водночас, наявні соціокультурні умови дедалі більше сприяють розвитку ідеології та філософії толерантності і соціального партнерства. У зв'язку з цим зростає потреба пошуку нових шляхів і технологій розвитку особистості, яка б вільно володіла сучасними інформаційними технологіями, розуміла мову засобів масової інформації, була готова до здійснення міжкультурної комунікації. Особливі вимоги до рівня сформованості міжкультурної компетентності ставляться перед фахівцями, які працюють у сфері міжнародних зв'язків, для яких вільне володіння іноземними мовами й знання особливостей міжкультурної комунікації стають обов'язковими елементами кваліфікаційної характеристики.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначені вимоги до компетентності майбутніх економістів є соціальним замовленням системи вищої освіти, яка зорієнтовує їхню підготовку на стандарти міжнародної освіти,

спираючись на Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», Постанови Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 р. № 1153 «Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2010 роки».

Аналіз опублікованих філософських, культурологічних, лінгвістичних, психолого-педагогічних праць, інших літературних джерел свідчить, що проблеми формування різних складових професійної компетентності майбутніх фахівців досліджували О.Гура, І. Зимня, Н.Кузьміна [6, 9, 10], процес формування міжкультурної компетентності студентів у контексті розвитку культурно-мовної особистості розглядався Г. Єлізаровою, І. Халєєвою [7, 13], питання інтеграції міжкультурного потенціалу зі змістом професійної освіти вивчали С.Амеліна, О.Зеліковська, О.Резунова та ін. [1, 8, 11] Дослідження теоретичних та методичних засад професійної підготовки фахівців економічних спеціальностей було здійснено в роботах К. Богатирьова, Р. Ботавіної, О. Вишневської, Р. Гришкової, В. Сафонові та ін. [2, 3, 4, 5, 12] Проте, незважаючи на наявність у сучасній педагогічній науці теоретичних досліджень і наукових доробок практичного характеру, проблема формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців залишається однією з найбільш дискусійних.

Метою статті є розгляд дієвості визначених педагогічних умов формування міжкультурної компетентності у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне почати виклад основного матеріалу з того, що визначення сукупності педагогічних умов формування міжкультурної компетентності (МК) у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності нами здійснено на основі теоретичного аналізу сутності, структури і змісту досліджуваного феномену, а також аналізу реальної практики підготовки студентів до участі у міжкультурній комунікації. З цією метою організовано експеримент, у ході якого нами використано комплекс теоретичних, емпіричних, статистичних методів дослідження, проведено тестування різних учасників навчально - виховного процесу, здійснено перевірку досліджуваного явища кількома взаємодоповнюваними та взаємокоригувальними методами. У експерименті взяло участь 368 студентів Луганського, Київського, Дніпропетровського, Криворізького університетів, що навчаються за напрямом підготовки „менеджмент” (6.030601) і „менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” (7.03060104 і 8.03060104). Було проведено опитування викладачів іноземних мов з метою виявлення їх особистих поглядів та ставлень до процесу формування міжкультурної компетентності студентів. Первинна діагностика рівнів сформованості міжкультурної компетентності у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності дозволила зробити висновки про недостатню сформованість міжкультурної компетентності у студентів за когнітивним, процесуальним, афективним та особистісним компонентами МК. Опитування викладачів виявило, що у процесі вивчен-

ня мов, переважна більшість викладачів формує комунікативну компетентність студентів, підготовка ж до міжкультурної комунікації здебільшого здійснюється за особистим бажанням окремого викладача, який включає деякі аспекти культурного навчання в процес викладання.

Аналіз недоліків формування міжкультурної компетентності (недостатня спрямованість викладачів іноземних мов на розвиток міжкультурної компетентності; брак навчально-методичного матеріалу, спрямованого на формування міжкультурної компетентності у студентів; несистематичне використання інтерактивних методів навчання; низький рівень реалізації принципів інтегрованого навчання) був врахований при розробці педагогічних умов.

Таким чином, до педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності нами віднесено: забезпечення розвитку медіаграмотності студентів; використання інтерактивних технологій навчання як засобу формування міжкультурної компетентності; інтеграцію у зміст підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності знань про культури інших країн.

Так, розвиток медіаграмотності студентів як одна з педагогічних умов формування міжкультурної компетентності сприяє створенню медіаімунітету особистості, який уможливорює протистояння агресивному медіасередовищу; формує свідоме ставлення до споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб; робить особистість здатною до медіаторчості для компетентного і здорового самовираження та реалізації життєвих завдань.

Усвідомлюючи провідну роль інтерактивної взаємодії, для забезпечення активності майбутніх менеджерів у процесі формування їхньої міжкультурної компетентності другою педагогічною умовою нами визначено використання інтерактивних технологій навчання як засобу формування міжкультурної компетентності. Серед широкого спектру методів інтерактивного навчання ми обрали метод створення ситуації новизни у навчанні, метод зацікавлення, метод емоційно-морального стимулювання, метод опори на життєвий досвід студентів, діалогічно-дискусійні технології (діалог, дискусія, «мозкова атака», лекція-діалог, «буз»-група), ігрові методи (ділова гра, рольова гра, ситуаційно-рольова гра), пошуково-творчі та дослідницько-творчі методи, метод веб-квестів.

Під інтеграцією у зміст підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності знань про культури інших країн ми розуміємо процес встановлення міжпредметних зв'язків у рамках певної системи навчання з метою формування у майбутніх менеджерів цілісної картини світу. Ця педагогічна умова була реалізована шляхом внесення змін до тематичних планів та змістового наповнення таких навчальних дисциплін, як міжнародний менеджмент, міжнародний маркетинг, інвестиційний менеджмент, стратегія ЗЕД, міжнародна торгівля, міжнародна економічна інтеграція, службовий етикет зовнішньоекономічної діяльності, ділова іноземна мова.

Програма формувального експерименту, в рамках якої здійснювалося упровадження педагогічних умов формування міжкультурної компетентності студентів, розвиток знання студентів про культурні відмінності та їх прояви у ситуаціях ділового спілкування, формування знань про особливості правил бізнес-етикету та моделей взаємодії представників різних бізнес-культур, розвиток поведінкового репертуару, соціо-лінгвістичних та мета- комунікативних стратегій у контексті підготовки до міжкультурного ділового спілкування, розвиток позитивного ставлення до інших культур, розвиток медіаграмотності студентів у роботі з мереживими іншомовними медіатекстами передбачала поетапну реалізацію запропонованих педагогічних умов. Реалізація педагогічних умов здійснювалася у процесі проведення занять з дисциплін «Крос-культурні відносини», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова для менеджменту» на основі застосування методу веб-квестів.

За результатами експериментальної роботи виявлено, що кількість студентів експериментальної групи, які досягли високого рівня сформованості міжкультурної компетентності, збільшилася на 17,9% (від 10,5% до 28,4%), а в контрольній групі – тільки на 2,2% (від 11,8% до 14%). Кількість студентів з середнім рівнем в експериментальній групі зросла на 20,5% (від 43,7% до 64,2%), а в контрольній групі – на 2,2% (від 46,2% до 48,4%). Найбільш суттєві зміни спостерігаємо у кількості студентів експериментальної групи з низьким рівнем сформованості міжкультурної компетентності, де відбулося зменшення на 38,4% (від 45,8% до 7,4%), при цьому в контрольній групі їх кількість скоротилась тільки на 4,4% (від 42% до 37,6%) (рис. 1, 2).

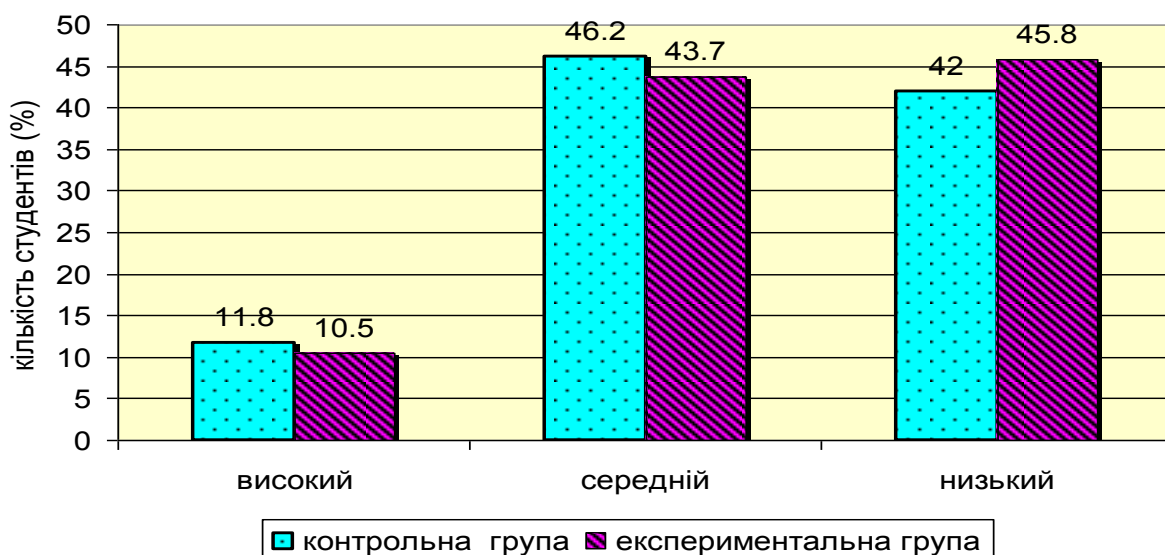

Рис.1. Рівні сформованості міжкультурної компетентності студентів (констатувальний експеримент)

Вірогідність результатів дослідження та оцінювання достовірності отриманих експериментальних даних проводилося за допомогою розрахунку статистичного показника – F-критерію. Порівняння отриманого F-критерію із стандартним показником F_{krit} дало підставу відкинути нульову

гіпотезу, вірогідність якої виявилася менше, ніж 5% та прийняти альтернативну гіпотезу, яка стверджує, що відмінність результатів вхідного та підсумкового контролю в експериментальній групі є результатом цілеспрямованого педагогічного впливу.

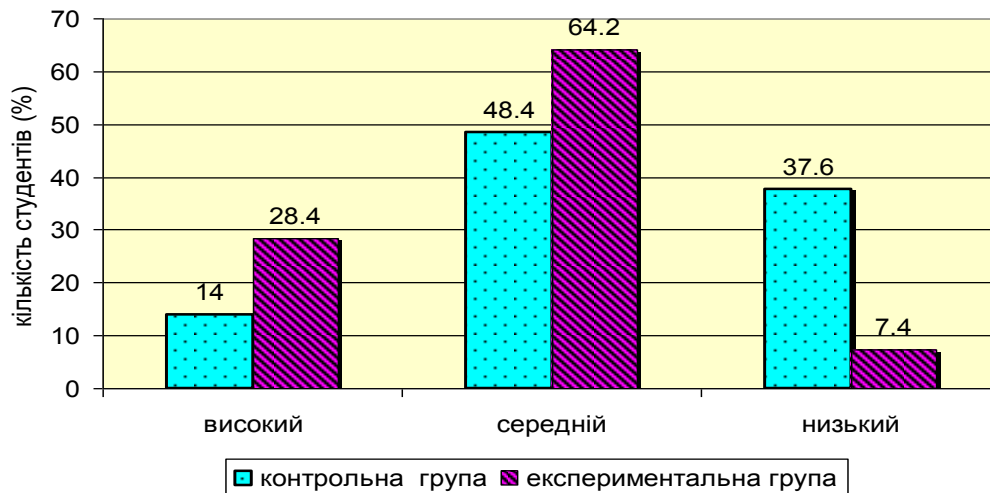

Рис.2. Рівні сформованості міжкультурної компетентності студентів (формувальний експеримент)

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Отже, в ході проведення експериментальної роботи було доведено, що традиційна форма навчання недостатньою мірою сприяє розвитку міжкультурної компетентності студентів. Натомість реалізація визначених педагогічних умов суттєво вплинула на розвиток когнітивного, процесуального, афективного та особистісного компонентів міжкультурної компетентності.

Таким чином, отримані в результаті педагогічного експерименту дані свідчать про позитивний результат цілеспрямованого формування міжкультурної компетентності майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності та ефективність застосування визначених педагогічних умов.

Список літератури

1. Амеліна С.М. Формування культури професійного спілкування майбутніх аграріїв: естетичний аспект // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – Київ-Запоріжжя. – 2007. – Вип.47. – С.3-8.
2. Богатирьов К. О. Підготовка майбутніх менеджерів-аграріїв до управлінського спілкування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Костянтин Олександрович Богатирьов. - Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. - О., 2001. – 222 с.
3. Ботавина Р. Н. Этика менеджмента: учебник. / Р. Н. Ботавина. – М.: ФиС., 2002. – 192 с.
4. Вишневська О. О. Педагогічні умови формування ділової культури студентів бізнес-коледжу в системі соціалізації особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.05 "Теорія, методика і організація соц.-культур. діяльності" / О. О. Вишневська. - Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х.,

2002. – 19 с.

5. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: Монографія / Р. О. Гришкова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. - 424 с.
6. Гура О.І. Загальнонаукові підходи до визначення сутності професійної компетентності педагога / О.І. Гура // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. / Редкол.: Т.І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – К.; Запоріжжя, 2005. – Вип. 35. – С. 7–14.
7. Елизарова. Г. В. Культура и обучение иностранным языкам / Г. В. Елизарова. - СПб.: Каро, 2005. -352 с.
8. Зеліковська О. О. Специфічні принципи формування міжкультурної компетенції студентів вищих економічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / О. О. Зеліковська. – Режим доступу:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2009_143/09zoo.pdf – Назва з екрану.
9. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя // Труды методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы», М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с. Режим доступу: http://rc.edu.ru/rc/bologna/works/zimnaya_i_sod.pdf – Назва з екрану.
10. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. / Н.В. Кузьмина. – М.: Высшая шк., 1990. – 119 с.
11. Резунова О. С. Формування крос-культурної компетентності в процесі міжнародного спілкування [Електронний ресурс] / О. С. Резунова. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pfto/2011_21/files/P2111_21.pdf – Назва з екрану.
12. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур / В. В. Сафонова. - Воронеж: Истоки, 1996. – 239 с.
13. Халеева И. И. О гендерных подходах к теории обучения языкам и культурам / И. И. Халеева // Известия Российской академии образования. – 2000. – №1. – С.11-18.

В статье обобщены результаты экспериментальной проверки педагогических условий формирования межкультурной компетентности у студентов экономических специальностей. Доказана эффективность применения предложенных педагогических условий в процессе подготовки студентов к межкультурному взаимодействию. Реализация определенных педагогических условий существенно повлияла на развитие когнитивного, процессуального, аффективного и личностного компонентов межкультурной компетентности. Полученные в ходе педагогического эксперимента данные свидетельствуют о положительном результате целенаправленного формирования межкультурной компетентности будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности.

Межкультурная компетентность, педагогические условия, интерактивные технологии обучения, интегрированное обучение.

The overview of the experimental data based on the investigation of pedagogic conditions favourable for the development of students' intercultural competence is presented in the article. The results that reflect the process of the proposed pedagogic conditions' implementation into educational

environment are described. The efficiency of the pedagogic conditions is discussed. The effectiveness of the proposed pedagogical conditions in the preparation of students for intercultural interaction is proved. The implementation of certain pedagogical conditions significantly affected the development of cognitive, procedural, personal and affective components of intercultural competence. In the course of the experimental work it was shown that the traditional form of education is not sufficiently conducive to the development of intercultural competence of students.

The resulting pedagogical experiment data indicate a positive result of purposeful formation of intercultural competence of the future managers of foreign economic activity and the effectiveness of certain pedagogical conditions.

Intercultural competence, pedagogic conditions, interactive teaching methods, integrated education.

УДК 377.1:371.212

**ПРОФКОНСУЛЬТАЦІЙНА РОБОТА З УЧНЯМИ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ**

Т.І. Фурс, викладач

О.І. Вдовенко, аспірант

Чернігівський НПУ імені Т.Г. Шевченка

У статті розглядається профконсультаційна робота, яка проводиться з учнями професійно-технічних навчальних закладів в процесі проведення занять з виробничого навчання.

Професійна орієнтація, професійна консультація, професійно-технічні навчальні заклади, професійно технічна освіта, навчально-виробничий процес.

Постановка проблеми дослідження. Сучасна професійно-технічна школа покликана навчати та виховувати підростаюче покоління з урахуванням докорінних соціально-економічних змін, що відбулися в Україні. Впровадження ринкових відносин та нових форм створення сприятливих умов для розкриття творчого потенціалу трудівника – далеко не повний перелік актуальних проблем, в успішному вирішенні яких значна роль належить професійно-технічній освіті. Вони обумовлюють необхідність підвищення ефективності професійної підготовки учнів ПТНЗ, зокрема – формування у них спрямованості на професії сучасного виробництва. Це викликано об'єктивною потребою в підготовці працівників нової генерації, здатних не лише до ефективної праці в даній сфері матеріального виробництва, але й готових пристосуватися до динамічних умов ринкової економіки.